

Nr 110.

Av herr **von Sydow**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

I anledning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 111 med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m. har jag äran anföra följande.

§ 2.

En omstvistad fråga rörande den föreslagna lagstiftningens omfattning är den, huruvida tillfälliga arbetare skola falla under olycksfallsförsäkringen eller icke. Enligt den kungl. propositionen skall envar, som av tillfällig anledning användes till arbete av någon, som eljest använder arbetare, falla under lagen. Om sålunda någon, som har arbetare fast anställda hos sig, giver en person på gatan ett tillfälligt uppdrag mot betalning, är han skyldig betala försäkringspremie för uppdragstagarens olycksfallsförsäkring. Hur denna risk skall försäkringstekniskt beräknas torde vara svårt att avgöra, och för övrigt torde kunna antagas, att dylika premier oftast icke bliva betalda. I England gäller enligt kommitténs redogörelse, att en person, vars arbete är av tillfällig art, och som är sysselsatt på annat sätt än för arbetsgivarens näringsfång eller affär, icke omfattas av lagen. Då det synes mig, att denna regel på ett praktiskt sätt löser frågan, föreslår jag, att en motsvarande bestämmelse införes i den svenska lagen.

§ 6.

Den mest svårlösta delen av det ifrågavarande lagstiftningsverket torde vara den som handlar om den s. k. karenstiden. Enligt nu gällande lag finnes en karenstid av 60 dagar från olycksfallets inträffande,

under vilken ersättning ej utgår. Kommittén har föreslagit, att denna karenstid skulle upphöra och den skadade från dagen efter olycksfallet omhändertagas av och utfå ersättning från olycksfallsförsäkringen. Mot detta förslag har gensaga gjorts av socialstyrelsen, sociala rådet, kommerskollegium, sjukkassenämnden, järnkontoret, rikets handelskammare, de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd, industriförbundet, försäkringsbolag m. fl. korporationer och enskilda. Endast riks-försäkringsanstalten, som emellertid mera torde kunna betraktas som en i försäkringstekniskt än i socialpolitiskt hänseende sakkunnig myndighet, har tillstyrkt förslaget, varvid emellertid är att märka, att anstalten för någon tid sedan var av diametralt motsatt mening. Praktiskt sett torde kunna påstås, att så gott som all sakkunskap på området här i riket med undantag av den, som var representerad i kommittén, yttrat sig mot förslaget i denna del.

Det oaktat har regeringen om ock med tvekan godkänt kommitténs förslag endast med den ändring, att en karenstid av 4 dagar införts.

Man anser allmänt, att de kortvariga olycksfallen höra till sjukförsäkringen och icke till olycksfallsförsäkringen. Skälet härtill är dels att sjukförsäkringen, som är lokalt organiserad, mycket lättare kan omedelbart omhändertaga olycksfallen än olycksfallsförsäkringen, vilken är och måste vara centralt organiserad, dels ock att sjukkassorna vida mer än olycksfallsförsäkringen äro i tillfälle att utöva en effektiv kontroll därå, att den skadade återgår i arbete, så snart det lämpligen kan ske. Sjukkassornas medlemmar äro ekonomiskt intresserade av att icke låta sjukhjälpen utgå längre, än som är nödvändigt.

Nu möter visserligen den svårigheten, att som bekant för närvarande icke någon obligatorisk sjukförsäkring finnes i vårt land, varför man för närvarande ej kan omedelbart hänvisa olycksfallen till sjukkassorna. Av flera av ovannämnda myndigheter eller korporationer, som yttrat sig emot kommitténs förslag, har därför föreslagits, att tills vidare och intilldess en obligatorisk sjukförsäkring blir införd i vårt land, en omedelbar ersättningsplikt för arbetsgivarna i stället för den föreslagna försäkringsplikten måtte införas för tiden under de 60 första dagarna efter olycksfallet.

Med denna anordning skulle man ock vinna, att riks-försäkringsanstalten icke skulle behöva svälla ut till en så oerhörd storlek, som skulle bliva fallet, om försäkringsanstalten skulle nödgas omhändertaga alla olycksfallen. Till en jämförelse i detta avseende kan nämnas, att i Nederländerna, där olycksfallsförsäkringen är ordnad i det när-

maste på samma sätt som den kungl. propositionen innehåller, riksförsäkringsbanken i Amsterdam den 31 december 1915 hade 764 tjänstemän.

Emot den sålunda föreslagna utvägen har i den kungl. propositionen anförts, att även om denna tanke genomfördes, riksförsäkringsanstalten icke skulle få avsevärt mindre storlek, enär det kunde antagas, att mängden av de smärre arbetsgivarna, som vore skyldiga att försäkra sina arbetare i anstalten för tiden efter 60 dagar från olycksfallet, antagligen komme att i riksförsäkringsanstalten frivilligt försäkra dem för den föregående tiden. Denna uppfattning beror i min tanke på ett psykologiskt felbedömande av massan av små arbetsgivare. Enligt min uppfattning är otvivelaktigt, att mängden av smärre hantverkare, torpare och dylika arbetsgivare åtminstone till en början skulle fatta den nya lagstiftningen såsom en av staten dem pålagd tunga och icke inbetala större avgifter till riksförsäkringsanstalten, än vartill de vore absolut tvungna. De komme helt visst att fatta avgifterna såsom en tillökning på kronoskatten.

Vidare anføres i den kungl. propositionen, att ifrågavarande förslag skulle medföra bristande säkerhet för den skadade att utfå sin ersättning, särskilt ifråga om smärre arbetsgivare, samt föranleda rättegångar i dylika fall. Denna invändning har, åtminstone teoretiskt sett, mera fog för sig, och gällde det att här införa en lagstiftning, som skulle vara för beständigt, skulle den kunna förtjäna beaktande. Men då det här endast gäller en övergångsform för några år samt i allt fall även genom densamma arbetarna finge en oerhört förbättrad ställning mot enligt nu gällande lag, synes den icke böra hava avgörande betydelse. Finner man sig böra fästa större avseende vid densamma, kan man emellertid införa en statsgaranti för de arbetare, som till följd av bristande solvens hos arbetsgivarna möjligen icke kunna utfå sin olycksfallsersättning. Att det härvidlag icke, såsom det antydes i den kungl. propositionen, skulle bliva fråga om någon större tunga för staten är lätt att påvisa. Om man antager, att av arbetsgivarna utom industrien ända till 5 % vore insolventa — en beräkning som naturligtvis är för hög — skulle ändock enligt de grunder, som finnas angivna i den kungl. propositionen, statsgarantien icke kunna medföra större årlig utgift än 30,000: — å 40,000: — kronor.

För min del hemställer jag därför, att för tiden från och med 5:te till och med 60:de dagen efter olycksfallet arbetsgivarens försäkringsplikt utbytes mot en omedelbar ersättningsplikt.

Det viktigaste skälet för denna ändring är i min tanke det, att om riksdagen bifaller den kungl. propositionen, därigenom för all framtid fastläses en organisationsform för olycksfallsförsäkringen, som allmänt erkännes vara oriktig. Godkänner man nu det kungl. förslaget, blir det nämligen icke möjligt att längre fram överföra de smärre olycksfallen från olycksfallsförsäkringen till sjukförsäkringen. Att detta, såsom ställningen är i vårt land, praktiskt taget kommer att bli omöjligt beror därpå, att olycksfallsförsäkringen betalas av arbetsgivarna ensamma, då däremot sjukförsäkringen måste bekostas till större delen av de försäkrade själva. Att under sådana förhållanden en del av de risker, olycksfallsförsäkringen enligt lag får sig pålagda, skulle kunna överföras till sjukförsäkringen, är i min tanke uteslutet.

Genomför man mitt ovanberörda förslag, blir det nödvändigt att, såsom i nu gällande lag skett, fixera sjukpenningens belopp under den tid arbetsgivaren är ersättningspliktig. I fråga om detta belopp har man en god ledning i de nu inom industrien gällande kollektiva avtalen. Enligt dessa avtal betala arbetsgivarna i allmänhet under karenstiden från 3:dje eller 4:de dagen i vissa fall 1: — krona och i andra kronor 1:50 om dagen. Inom stuveribranschen och ytterligare i ett eller annat undantagsfall betalas 2: — kronor om dagen. Dessa ersättningsbelopp avse dock endast manliga arbetare. Det förefaller mig lämpligt att fastställa ett belopp av kronor 1: — om dagen för kvinnlig och kronor 1:50 om dagen för manlig arbetare. Om beloppet fixeras, kan man i min tanke icke gå till högre siffror, enär man eljest skulle riskera, att sjukpenningen i vissa fall bleve högre än dagsförtjänsten. De mindre väl avlönade arbetarna skulle genom dessa ersättningsbelopp vara tillgodosedda, varemot de bättre avlönade ju onekligen skulle få mindre sjukpenning än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Härvid är dock att besinna, att de ändock skulle få vida bättre än enligt nu gällande lag samt att här endast är fråga om en för några år gällande övergångsform. Dessutom är att märka, att de bättre avlönade arbetarna i allmänhet tillhöra sjukförsäkringen och vid olycksfall skulle kunna påräkna bidrag även från dessa kassor.

Enligt den kungl. propositionen skall vid invaliditet ersättning alltid utgå i form av livränta och icke genom en ersättningssumma på en gång. Enligt min åsikt är denna grundsats i huvudsak riktig, när det gäller högre grader av invaliditet, men oriktig, när det gäller lägre, Gränsen torde kunna bära sättas till ungefär 25 %. Erfarenheten i Tyskland visar, att det är förenat med stora olägenheter att medgiva livränta vid smärre invaliditetsgrader. Just att så sker, anses vara det

huvudsakligaste felet i Tysklands olycksfallsförsäkringslag. En minskning i arbetsförmågan intill 25 % medför med hänsyn till den mänskliga naturens anpassningsförmåga efter någon tids förlopp i regel icke någon minskad arbetsförtjänst. Vid sådant förhållande blir det kroppsfel, som medför invaliditetsröntan, en värdefull tillgång för den skadade. Hans ekonomiska intresse bjuder honom att tillse, att det icke botas, enär han i sådant fall går miste om invaliditetsröntan. Särskilt i fråga om nervösa skador har erfarenheten visat, att just den omständighet, att livränta utgår, medför den psykiska inverkan på patienten, att sjukdomen i regel icke blir botad. En jämförelse mellan förhållandena i Danmark, där för sådana smärre fall av invaliditet en ersättning på en gång utgår, och förhållandet i Tyskland är i sådant avseende mycket lärorik.

Jag hemställer därför, att livränta vid invaliditet, som icke överstiger 25 % av arbetsförmågan, må utbytas mot en ersättningssumma en gång för alla.

Även i andra fall kan det vara gagnande för den skadade att erhålla en ersättningssumma en gång för alla i stället för livränta. Det är t. ex. möjligt, att en yngre man, som ådragit sig svår invaliditet, kan, om han erhåller ett kapital en gång för alla, t. ex. genom studier förvärva sig insikter, som möjliggöra det för honom att försörja sig själv. Jag föreslår därför, att för dessa fall livräntan bibehålles som regel, men det medgives försäkringsrådet rätt att på begäran av den skadade tillåta dess utbyte mot en ersättningssumma på en gång under nödiga garantier.

§ 9.

De regler om beräkning av den skadades årliga arbetsförtjänst, som innefattas i denna paragraf, medföra i min tanke, att ersättningsbeloppet i vissa fall kan bliva för högt. Jag vill ingalunda bestrida, att nuvarande lag är alltför njugg och att en höjning av olycksfallsersättningen därför är av behovet påkallad. Men det synes mig nödvändigt att i detta avseende gå till väga med den största försiktighet, detta icke allenast med hänsyn till kostnaden för arbetsgivarna, vilken ju enligt förslaget bliver mycket hög — för vissa av dem t. ex. stenindustrien rent av ruinerande, om icke särskilda åtgärder vidtagas — utan även av andra skäl ur det allmännas synpunkt. Har den skadade lika eller i det närmaste lika stor inkomst i ersättning för olycksfallet som i daglön, har han ju ingen anledning att längta åter till arbetet utan kan bekvämt taga sig en vilotid. Inom sjukförsäkringen, där ett jäm-

förligt förhållande råder, har man ett mycket stort arbete att hindra den alltför talrika förekomsten av vad som där kallas för »semester-sjukan». Även i andra länder har man erfarenhet av, att en riklig olycksfallssärsättning leder till bristande arbetsvilja och varjehanda försök att obehörigt få underhåll på det allmännas bekostnad samt sålunda socialt sett motverkar sitt eget ändamål.

En särskild olägenhet medför en allt för riklig olycksfallssärsättning däri, att den giver anledning till jämförelse med ålderdoms- och invaliditetsförsäkringens understöd, vilka äro och måste vara långt njuggare, samt därigenom kan bringa hela denna försäkring i vanrykte. Värdet av denna senare försäkring beror emellertid i väsentlig mån på det förtroende, varmed den omfattas av allmänheten. Blir den uppfattningen allmän, att den är tämligen värdelös, torde man kunna vänta, att inbetalningen av avgifter till densamma minskas i den grad, att de stora kostnader, staten åtagit sig för denna försäkringsgren, i stort sett äro bortkastade.

Det synes mig särskilt vara i fråga om beräkningen av arbetsförtjänsten, som kommittéförslaget och den kungl. propositionen giva anledning till anmärkning. Den årliga arbetsförtjänsten skulle utgöra hela den avlöning, den skadade åtnjutit under ett år, den dagliga arbetsförtjänsten $\frac{1}{300}$ därav. Då nu sjukpenning skall utgå icke blott för vardagar utan även för söndagar, blir följden den, att sjukpenningen icke, såsom kommittén uppgiver, kommer att uppgå till $66\frac{2}{3}$ % utan till omkring 80 % av den verkliga dagsförtjänsten. Denna procentsats synes mycket hög, någon högre torde icke finnas fastställd för något land. Det synes mig riktigt att återföra procentsatsen till vad kommittén enligt sin egen uppgift avsett eller $66\frac{2}{3}$ %, vilket enklast låter sig göra på det vis, att den dagliga arbetsinkomsten beräknas till $\frac{1}{365}$ av den årliga arbetsförtjänsten.

Den beräknade årliga arbetsförtjänstens maximum kronor 1,800: — synes också väl högt, särskilt vid jämförelse med lagstiftningen i våra grannländer Norge och Danmark, där förhållandena ju i stort sett äro lika som hos oss. I Norge är den beräknade årliga arbetsförtjänstens maximum satt till kronor 1,200: — motsvarande en maximilivränta av 900 kronor. I Danmark utgår vid full invaliditet icke livränta utan en ersättning en gång för alla av sex gånger årslönen, dock icke under 1,800 kronor eller över 4,800 kronor, sålunda långt under vad kommittén här föreslagit.

Jag tror, att med hänsyn till den försiktighet, vartill man av flera

skäl i detta hänseende manas, det vore klokt att nu fastställa den årliga arbetsförtjänstens maximibelopp till 1,500 kronor.

I vissa fall synes mig en nedsättning av livräntan vara en tvingande nödvändighet. Det är i de fall, då olycksfallet inträffar så sent, att den skadade står helt nära den ålder, då han skulle få sin försörjning av ålderdomsförsäkringen. Skillnaden mellan olycksfallsförsäkringens och ålderdomsförsäkringens livräntor är så påfallande stor, att i dylika fall det skulle vara en mycket stor ekonomisk lycka att bliva utsatt för ett olycksfall. Av naturliga skäl bör lagstiftningen såvitt möjligt undvika dylika oegentligheter. Jag hemställer därför, att i lagen måtte införas ett stadgande av innehåll, att i fall av hög ålder hos den skadade livräntan må nedsättas i den mån försäkringsrådet prövar skäligt.

§ 11.

Man har mot kommitténs förslag riktat den anmärkning, att detsamma kan giva anledning till dubbelförsäkring, enär den skadade kan bliva berättigad till ersättning för samma olycksfall såväl från olycksfallsförsäkringen som från en av staten understödd registrerad sjuk-kassa. Riktigheten av denna anmärkning har vidgåtts av civilministern, och i den kungl. propositionen har till undvikande av denna olägenhet stadgats, att i sådana fall det understöd, den skadade kan få åtnjuta av sjuk-kassan, skall avdragas å vad han äger uppbära från olycksfallsförsäkringsanstalten.

För min del anser jag detta stadgande föga lämpligt, och det av socialstyrelsen m. fl. framställda förslaget att helt enkelt förbjuda de registrerade sjuk-kassorna att giva sjukhjälp vid sådana olycksfall, som medföra ersättningsrätt enligt olycksfallsförsäkringslagen, avgjort vara att föredraga. Då här i landet icke blott finnas lokala sjuk-kassor utan även åtskilliga registrerade sjuk-kassor, som avse riket i dess helhet, kan man icke utan en tidsödande och besvärlig undersökning få veta, om en person tillhör en registrerad sjuk-kassa eller ej. Det kungl. förslaget skulle därför onödigtvis medföra mycket arbete och mycken omgång.

Därtill kommer, att förslaget i min tanke är orättvist, i det olycksfallsförsäkringsanstalten därigenom skulle bliva obehörigen gynnad. Avdrag å premierna uti dessa fall kan icke komma ifråga redan av det skäl, att försäkringarna, såsom civilministern upplyser, i regel skola vara kollektiva. Försäkringsanstalten kommer alltså i det gynnsamma

läget att få uppbära fulla premier, men om olycksfall inträffar, helt eller delvis bliva befriad från ersättningsskyldigheten. Detta innebär dels en orättvisa mot arbetsgivarna, som få betala premierna fullt, dels ock en olägenhet för sjukkasserörelsen. Det är klart, att där en person skulle vara berättigad till ersättning såväl från en sjukkassa som från en olycksfallsförsäkringsanstalt, det lärer sjukkassan till men, om ersättningen skall fördelas på det sättet, att sjukkassan alltid skall betala i första hand och olycksfallsförsäkringsanstalten endast vad som överskjuter sjukkassans bidrag.

Jag hemställer alltså om sådan ändring i lagen om sjukkassor av den 4 juli 1910, att däri intages det stadgande, att registrerad sjuk-kassa är förbjudet att lämna hjälp vid olycksfall, som medför ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen.

§ 12.

Om en arbetsgivare är vållande till olycksfall, äger enligt denna paragraf den skadade rätt till skadestånd enligt lag, men försäkringsinrättningen har rätt att i den skadades ställe uttaga skadeståndet, för såvitt motsvarande ersättning utgår från försäkringsinrättningen. Då den premie, som arbetsgivaren betalar till försäkringsinrättningen, avser alla olycksfall i arbete, även dem som orsakas av vållande å arbetsgivarens sida, föreslår jag, att denna paragraf ändras därhän, att arbetsgivaren erhåller rätt till avdrag från skadeståndet till den skadade för vad denne uppburit eller äger uppbära från försäkringsinrättningen.

Det är möjligt, att vid en närmare granskning, vilken tiden icke nu medgivit, de av mig framställda förslagen visa sig böra föranleda till ändring utom i lagen om sjukkassor även i andra gällande författningar.

Under hänvisning till vad jag sålunda anført, har jag äran hemställa,

att riksdagen vid antagande av Kungl. Maj:ts proposition nr 111 med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m. måtte besluta

a) ovan föreslagna ändringar i §§ 2, 6, 9, 11 och 12 i den föreslagna olycksfallsförsäkringslagen jämte de jämkningar i övriga delar av lagen, som måhända böra bliva en följd av dessa ändringar,

b) ovan omförmälda ändring i lagen om sjukkasor av den 4 juli 1910,

c) de ändringar i övriga nu gällande lagar, som möjligen böra föranledas av mina förenämnda förslag.

Jag hemställer därjämte, att det särskilda utskottet benäget måtte verkställa formuleringen av mina förslag.

Stockholm den 20 april 1916.

Hjalmar von Sydow.
